

Kamil Mamak¹

Funkcjonowanie dozoru elektronicznego w świetle badań aktowych

I. Uwagi wstępne

Od lat najistotniejszą rolę w polityce karnej odgrywa kara pozbawienia wolności, a mówiąc o karach krótkoterminowych, można nawet stwierdzić, że przeżywają obecnie swój renesans². Jednocześnie charakterystyczną cechą współczesnych systemów karnych jest wyraźna tendencja do odstępowania od tej kary i od zastępowania jej – w przypadku drobnej i średniej przestępczości – środkami penalnymi bez pozbawienia wolności. Wskazuje się jednak, że ich efektywność jest niezadowalająca³. Powstawać więc może poczucie bezsilności, w sytuacji której znając wady kary pozbawienia wolności stosuje się ją z uwagi na brak realnej alternatywy. Część pomysłów na zastąpienie tej kary nie ma szans na realizację, jak chociażby postulat powrócenia do kary chłosty⁴. Instytucją, z którą wiąże się zdecydowanie największe nadzieje w tym zakresie jest dozór elektroniczny.

Dozór elektroniczny, z racji na wykorzystanie technologii kojarzyć się może z powiewem nowoczesności, szczególnie w Polsce, gdzie ustawa, która go wprowadziła weszła w życie dopiero kilka lat temu (2009 r.). Nie można negować, że jest to instytucja nowoczesna, jednak należy zauważyć, iż sam pomysł już od wielu lat był przedmiotem zainteresowania przedstawicieli nauki. Genezy dozoru elektronicznego należy szukać w Stanach Zjednoczonych, które to jako pierwsze eksperymentowały i w końcu wdrożyły go do systemu sankcji karnych. Próby obejmowania sprawców przestępstw dozorem elektronicznym rozpoczęły się tam już w latach 80-tych XX wieku⁵. Jednak sama koncepcja użycia urządzeń elektronicznych do kontrolowania skazanych narodziła się dużo wcześniej. Jej prekursorem, jest psycholog Ralph Schwitzgebel, profesor Uniwersytetu Harvarda, który w 1964 r. opublikował artykuł o możliwościach wykorzystania elektroniki do modyfikowania

¹ Doktorant w Katedrze Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

² Z. Sienkiewicz, *Niektóre propozycje zmian w regulacji kar, środków karnych i środków probacyjnych*, PiP nr 4/2012, s. 29-30.

³ M. Malezini, *Granice czasowe kary pozbawienia wolności (Stan obecny i proponowane zmiany)*, [w:] L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska red., *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, Warszawa 2005, s. 449.

⁴ Por. P. Moskos, *In defence of flogging*, Basic Books 2011.

⁵ B. Stańdo-Kawecka, *Dozór elektroniczny w systemie sankcji karnych w wybranych krajach europejskich*, PiP nr 5/2012, s. 31.

zachowań skazanych⁶. Pierwszy dozór elektroniczny został zastosowany przez wymiar sprawiedliwości w 1983 r.⁷.

Jeżeli chodzi o rozwój koncepcji w Polsce, to przyjmuje się, że jako pierwszy o dozorcze elektroniczne pisał J. Jasiński, który w 1993 r. krytykując karę pozbawienia wolności wskazywał na zalety możliwego kontrolowania skazanych za pomocą urządzeń elektrycznych w postaci aresztu domowego⁸. Także S. Waltoś w 2001 roztaczając wizję postępowania karnego w rozpoczynającym się nowym wieku wskazywał na rozwój techniki i możliwość zastosowania „nadzoru elektrycznego” w przyszłym procesie⁹.

Dozór elektroniczny zgodnie z zapowiedziami miał zrewolucjonizować odbywanie kary pozbawienia wolności i odciążać przepełnione jednostki penitencjarne¹⁰. Wcześniej przeludnienie próbowano niwelować poprzez „ręczne sterowanie” poziomem zapewnienia więzień, polegające na odraczaniu wykonywania kary. Nie dawało to jednak satysfakcjonujących rezultatów¹¹. Konieczność zmian strukturalnych wynikała z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r.¹². Trybunał uznał wtedy m.in., iż dla realizacji konstytucyjnych zasad traktowania skazanych konieczne jest zapewnienie każdemu osadzonemu w celi powierzchni nie mniejszej niż 3 m kw. Termin na wprowadzenie zmian w przepisach TK określił na grudzień 2009 r.¹³. Konieczność radykalniej zmiany wskazywała także Rada Europy, która zaleciła w rekomendacji Komitetu Ministrów z dnia 30 sierpnia 1999 r.¹⁴ wykorzystanie możliwości dozoru elektronicznego do redukcji przeludnienia w jednostkach penitencjarnych.

Ze względu na powyższe czynniki jak i coraz większą popularność dozoru elektronicznego na świecie, stało się jasne, że również Polska wykorzysta możliwości tego systemu. Wprowadzono go do polskiego porządku prawnego z dniem 7 września 2007 r. ustawą o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Dozór elektroniczny został początkowo wdrożony jako system

⁶ M. Rusinek, *Ustawa o dozorcze elektronicznym. Komentarz.*, Warszawa 2010, s. 19.

⁷ *Criminal Justice: New Technologies And The Constitution. Special report.*, DIANE Publishing 1989, s. 34.

⁸ J. Jasiński, *Areszt domowy (Propozycja do rozważenia)*, [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 194.

⁹ S. Waltoś, *Wizja procesu w XXI wieku*, [w:] P. Kruszyński red., *Postępowanie karne w XXI wieku*, Warszawa 2002, s. 31.

¹⁰ Uzasadnienie do projektu ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego wraz z projektami aktów wykonawczych (druk nr 1237), s. 1.

¹¹ P. Moczydłowski, *Więziennictwo zmierza do kryzysu*, Ius et Lex nr 1/2006, s. 285.

¹² SK 25/07.

¹³ *Po 2009 roku liczba więźniów ma spaść o ponad 14 tys.*, DGP nr 1.03.2009 r.

¹⁴ *Recommendation No. R (99) 22E concerning prison overcrowding and prison population inflation*, s. 2.

wykonywania kary pozbawienia wolności. Od 1 stycznia 2012 r. może również zostać wykorzystany do egzekwowania przestrzegania zakazu wstępu na imprezę masową¹⁵.

Wspomniana ustawa weszła w życie z dniem 1 września 2009 r., jednak nie na terenie całego kraju, a jedynie na terenie właściwości miejscowej sądów penitencjarnych apelacji warszawskiej. System obejmował swoim zasięgiem etapowo całą Polskę i jego rozwój terytorialny zakończył się z dniem 1 stycznia 2012 r, kiedy to jako ostatnie dołączyły do niego: część apelacji łódzkiej oraz apelacje katowicka, szczecińska i wrocławska¹⁶. Ustawa nie zawiera przepisu pozwalającego na wprowadzanie systemu etapowo¹⁷. Nie zawiera także przepisu upoważniającego ministra sprawiedliwości, aby ten w drodze rozporządzenia ustalił inny sposób wejścia ustawy niż określony w powołanym przepisie¹⁸. Jednak rozszerzanie zakresu terytorialnego przebiegało w taki właśnie sposób¹⁹.

Etapowość wprowadzania systemu wzbudzała wśród przedstawicieli doktryny wątpliwości natury konstytucyjnej, bowiem obejmowanie swoim zasięgiem kolejnych obszarów było uzależnione od decyzji władzy wykonawczej²⁰. Wskazywano, że ustawa powinna regulować zarówno etapy wdrażania dozoru elektronicznego, jak i jego terytorialny zasięg²¹. Jednak były też głosy, że przedstawiony stan rzeczy wyłaniający problemy natury konstytucyjnej nie oznacza stwierdzenia niezgodności z konstytucją ustawy lub poszczególnych jej przepisów²².

Jeszcze przed wejściem w życie ustawy i zastosowaniem pierwszego dozoru elektronicznego wskazywano na niedociągnięcia ustawodawcy. Na liczne wady redakcyjne przyjętej ustawy wskazywał M. Rusinek²³. Przyjęty projekt krytykowała też M. Szewczyk, która w ogóle podważała sens wprowadzanego do systemu prawnego dozoru elektronicznego w przyjętym kształcie. Podkreślała, że jedyną prawdziwą alternatywą dla krótkoterminowych kar pozbawienia wolności powinna być kara ograniczenia wolności, grzywna i probacja²⁴.

¹⁵ Nie wykorzystano jednak dotąd dozoru elektronicznego w ten sposób, zob. *Prawnicy: pierwsze e-dozory dla stadionowych chuliganów - latem*, , DGP nr 11.03.2012 r.

¹⁶ *Prawnicy: pierwsze e-dozory dla stadionowych chuliganów - latem*, DGP nr 11.03.2012 r.

¹⁷ S. Lelental, *Orzekanie o zezwoleniu na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, [w:] A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska - Flieger red., *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011, s.984.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Ł. Sobiech, *Dozór elektroniczny tylko dla warszawskich więźniów*, DGP nr 17.08.2009 r.

²¹ Ł. Sobiech, *Stosowanie elektronicznego dozoru sprawdzq Trybunały*, DGP nr 31.08.2009 r.

²² S. Lelental, *Orzekanie o zezwoleniu.....*,s.984.

²³ Zob. M. Rusinek, *Krytycznie o przyjętym kształcie dozoru elektronicznego*, PWP nr 60/ 2008.

²⁴ M. Szewczyk, *Jaka alternatywa dla krótkoterminowej kary pozbawienia wolności?*, [w:] *Nauki Penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. Rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Warszawa 2007, s. 112.

Mimo wskazywanej w doktrynie krytyki, przedstawiciele władzy podchodzili do dozoru elektronicznego z entuzjazmem. Urzędujący minister sprawiedliwości, K. Kwiatkowski zapowiadał, że „nowy system zrewolucjonizuje sposób odbywania kar w Polsce”²⁵. Docelowo miał obejmować on jednocześnie 7,5 tysiąca skazanych²⁶. Nie udało się osiągnąć tego stanu, bowiem obecnie²⁷ system obejmuje jedynie 3421 skazanych²⁸, a więc wykorzystywany jest jedynie w 46 %²⁹.

Nie udało się także zrealizować innego celu, który związany był z wprowadzeniem dozoru elektronicznego, polegającego na szybkiej redukcji populacji więziennej³⁰. Biorąc pod uwagę objęcie systemem terenu całego kraju, w polskich jednostkach penitencjarnych przebywa obecnie 85 tysięcy więźniów i nadal przekroczona jest granica przeludnienia strukturalnego³¹.

Mimo dotychczasowego niezrealizowania głównych założeń, które przyświecały wdrażaniu systemu, trwają prace nad rozszerzeniem wykorzystania dozoru elektronicznego w polskim porządku prawnym. Przygotowywane są kolejne zmiany, które umożliwią szersze stosowanie dozoru elektronicznego wobec osób skazanych i podejrzanych. Ministerstwo sprawiedliwości planuje m.in. włączenie dozoru elektronicznego do katalogu kar z kodeksu karnego³². System ma być także wykorzystany przy wprowadzeniu do polskiego prawa (zgodnie z postulatami części przedstawicieli doktryny³³) nowego środka zapobiegawczego w postaci aresztu domowego³⁴.

Wskazane powyżej plany mają fundamentalny charakter i ingerują w system prawny w sposób o wiele bardziej istotny niż dotychczasowa ustawa. Doniosłość planowanych zmian wymaga zbadania, jak na gruncie obecnie obowiązujących przepisów funkcjonuje dozór elektroniczny. Konieczność badań wymagana jest tym bardziej, że wbrew zapowiedziom nie zostały zrealizowane główne cele, które przyświecały wprowadzaniu systemu do polskiego porządku prawnego. Zmiana kodeksu karnego, czy kodeksu postępowania karnego powoduje o wiele dalej idące konsekwencje niż wprowadzenie epizodycznej ustawy. Biorąc powyższe

²⁵ Ł. Sobiech, *Dozór...*

²⁶ *Rusza elektroniczny dozór skazanych*, DGP nr 30.08.2009 r.

²⁷ Dane aktualne na 30 kwietnia 2012 r.

²⁸ <http://dozorelektroniczny.gov.pl/Documents/liczba-skazanych-w-sde-od-wrzesnia-2009-r.-dane-na-koniec-kazdego-miesiaca.pdf>, dostęp z dnia 4 czerwca 2012 r.

²⁹ A. Krzyżanowska, *W e-dozorze można wnioskować o przedterminowe zwolnienie*, DGP nr 10.05.2012 r.

³⁰ S. Czubkowska, *Kosztowny niewypał z elektroniczną bransoletą*, DGP nr 26.09.2010 r.

³¹ K. Kowaluk, *Kim ONI są?*, For. Pen. nr 04(167)/2012, s. 6.

³² *MS: konieczne włączenie przepisów o dozorze elektronicznym do systemu kar*, DGP nr 12.05.2012 r.

³³ Por. H. Mazur, *Dozór elektroniczny w procesie karnym*, Prok. i Pr. nr 7-8/2009., J. Kosonoga, *Areszt domowy jako nowy środek zapobiegawczy w projektowanych zmianach legislacyjnych*, Ius Novum nr 2/2010.

³⁴ *Z dozoru elektronicznego skorzystało 428 skazanych*, DGP nr 27.11.2010 r.

po uwagę, przed dokonaniem tak zasadniczych zmian należy dokładnie rozważyć wszystkie „za” i „przeciw”, co niemożliwe jest bez zapoznania się z jego funkcjonowaniem w praktyce.

W niniejszej pracy przedstawione zostaną wyniki badań przeprowadzone w Sądzie Okręgowym w Krakowie, obejmujące rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o udzielenie zgody na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, które zostały zarejestrowane w tym sądzie w okresie od początku jego funkcjonowania, czyli od 1 czerwca 2010 r. do 31 grudnia 2011 r.

II. Badania aktowe

2.1. Cele badania i dobór próby

2.1.1. Cele badania

Wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, od wejścia w życie ustawy w dniu 1 września 2009 r., stopniowo było wprowadzane na terytorium odpowiadającym właściwości miejscowej kolejnych sądów okręgowych. Dozór elektroniczny jest instytucją nową w polskim systemie prawnym, dlatego szczególnie ważne jest badanie jak funkcjonuje biorąc pod uwagę cele jego wprowadzenia do systemu. Konieczne jest również sprawdzenie, czy poszczególne przepisy tej ustawy sprawdzają się w praktyce. System dozoru elektronicznego na przyjętych zasadach ma charakter epizodyczny, a sama ustawa z dniem 31 sierpnia 2014 r. przestanie obowiązywać. Do tego czasu należy podjąć decyzję jak wykorzystać infrastrukturę, która została zbudowana z uwagi na wdrażanie systemu.

W związku z tym zbadano m.in. rodzaje wydawanych orzeczeń w zależności do różnych kryteriów spełnianych przez skazanych, liczbę oraz powody nie przychylenia się do wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, czynów zabronionych jakich dopuścili się skazani oraz ich wpływu na decyzję w zakresie dozoru. Zbadano również obowiązki, jakie nakłada się na skazanych, którym przychylnono się do wniosku o wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Zbadano także, jaki wpływ na wynik postępowania ma czynnik osobowy w postaci sędziego decydującego w sprawie.

2.1.2. Dobór próby

Badaniu poddano rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego w sądzie okręgowym w Krakowie. System funkcjonuje na tym obszarze od 1 czerwca 2010 r. Punktem wyjścia były wnioski w przedmiocie zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, które wpłynęły w okresie od początku jego funkcjonowania, czyli od 1 czerwca 2010 r. do 31 grudnia 2011 r. W 2010 roku zarejestrowanych zostało 72 takich wniosków, natomiast w 2011 już 180. Łącznie w ciągu badanego okresu wpłynęło 252 wniosków w tym zakresie. Badanie polegało na

analizie wydanych postanowień i zarządzeń, zbadano w ten sposób 182 sprawy, tak więc 72% wszystkich spraw.

2.2. Charakterystyka badań

2.2.1. Rodzaje rozstrzygnięć

W określonym okresie sąd okręgowy w Krakowie rozpatrzył 252 wnioski o zastosowanie systemu dozoru elektronicznego. Poniżej tabela przedstawia losy wszystkich wniosków jakie wpłynęły w roku 2010 i 2011 r.

Rodzaj rozstrzygnięcia	Rok wpłynięcia wniosku			
	2010		2011	
	Liczba	%	Liczba	%
Dozór	9	12	52	29
Odmowa	19	26	26	14
Umorzenie postępowania	15	21	28	15
Pozostawienie bez rozpoznania	15	21	40	22
Przekazanie wg właściwości	14	19	32	18
Brak danych	0	0	2	1
Ogółem	72	100	180	100

Tabela 1. Rodzaj rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o zastosowanie systemu dozoru elektronicznego

Dużą grupę wśród rozstrzygnięć zajmuje przekazanie wniosku według właściwości – odpowiednio 19% w 2010 r. i 18 % w 2011 r, w całym badanym okresie przekazanie nastąpiło w 18% spraw. W związku z tym, że w tych sprawach sąd penitencjarny z Krakowa nie wypowiadał się merytorycznie, nie jest znany los przedmiotowych wniosków, dlatego aby w sposób bardziej odpowiadający rzeczywistości wskazać, jak kończyły się dane postępowania należy od ogólnej liczby spraw odjąć te, w których nastąpiło przekazanie. Z podobnych względów, należy z tej liczby spraw wyłączyć sprawy, w których brak jest informacji co do rodzaju rozstrzygnięcia. W 2 sprawach z 2011 roku związane było to z wyznaczeniem posiedzenia w sprawie wniosku już po czasie przeprowadzenia badań.

Biorąc pod uwagę powyższe założenia, należy stwierdzić, że sąd zdecydował o zezwoleniu na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w 16 % spraw w 2010 r. oraz w 37% spraw w 2011 r., ponad dwukrotnie

(2,3) wzrosła więc liczba udzielanych zgód. Nastąpiło to kosztem decyzji o nieuwzględnieniu wniosku oraz spraw, w których umorzono postępowanie. Spadek odpowiednio w przypadku odmówienia zgody z 33 % do 18%, w przypadku zaś umorzenia postępowania z 26% do 19%. Mniej więcej na tym samym poziomie utrzymuje się odsetek spraw, w których wniosek zostaje pozostawiony bez rozpoznania – odpowiednio 26% w 2010 i 27% w 2011 r.

Podsumowując, biorąc pod uwagę zarówno rok 2010 jak i 2011, w okręgu krakowskiego sądu penitencjarnego udzielono 61 zgód na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w systemie dozoru elektronicznego, 45 razy odmówiono wyrażenia takiej zgody, w 43 przypadkach umorzono postępowanie w przedmiocie wniosku, w 55 sprawach wnioski zostały pozostawione bez rozpoznania, a 46 wniosków zostało przekazanych według właściwości innemu sądowi.

2.2.2. Charakterystyka badanej próby

Kolejne analizy dotyczą wskazanych wcześniej 182 spraw, z których zbadano ostateczną decyzję sądu, w postaci postanowienia lub zarządzenia. Poniższa tabela przedstawia liczbowe i procentowe zestawienie analizowanych decyzji sądu penitencjarnego badanej grupy.

Rodzaj decyzji kończącej postępowanie		Liczba	%
Postanowienie	o udzieleniu zgody	54	29
	o nieudzieleniu zgody	39	21
	o umorzeniu postępowania	41	22
Zarządzenie	o pozostawieniu bez rozpoznania	19	10
	o uznaniu za bezskuteczny	29	16
Ogółem		182	100

Tabela 2. Decyzje kończące postępowanie w sprawie wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego

Największą grupę badanych spraw stanowiły te, w których wydano postanowienie o udzieleniu zgody na zastosowanie dozoru elektronicznego, zbadano 54 postanowienia z 61 jakie wydano, co stanowi aż 89%. W przypadku nie przychylenia się do wniosku zbadano 87% postanowień. W sprawach, których umorzono postępowanie w przedmiocie wniosku badanie dotyczyło 95% postanowień. W przypadku zarządzeń, które zostały pozostawione

bez rozpoznania analizie poddano 87% zarządzeń. W ogólnej liczbie badanych decyzji nie znalazły się te o przekazaniu sprawy według właściwości innemu sądowi penitencjarnemu.

Zdecydowana większość wniosków dotyczyła różnych osób. W siedmiu przypadkach w badanej grupie znalazły się takie, w których dwa wnioski dotyczyły tych samych skazanych. W 3 sprawach wśród tej grupy, drugi wniosek zakończył się udzieleniem zgody na elektroniczne dozоровanie. Niepowodzenie wcześniejszych wniosków wynikało albo z powodu nieprawomocności postanowienia o wykonaniu kary (2 razy) albo ze względu na brak warunków technicznych. W trzech sprawach po złożeniu bezskutecznego wniosku umorzono postępowanie ze względu na zbyt długą karę. Jedna sprawa przebiegała w dość niestandardowy sposób, ponieważ po wcześniejszym wyrażeniu zgody na dozór elektroniczny, podjęto jeszcze raz decyzję w sprawie i umorzono ją ze względu na zbyt długą karę, będącą podstawą wniosku.

Biorąc pod uwagę płeć skazanych, których dotyczyły wnioski o zastosowanie dozoru elektronicznego, należy stwierdzić, że zdecydowana większość dotyczyła mężczyzn, aż 84% wniosków. Porównując te informacje ze strukturą płci wśród wszystkich skazanych w latach 2010 – 2011, widoczny jest zwiększony udział wniosków dotyczących kobiet (16%) do liczby kobiet skazanych w ogóle, które stanowią 3% populacji skazanych³⁵. Wśród skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w wymiarze jednego roku i mniejszym także odsetek kobiet utrzymuje się na poziomie 3%³⁶.

Płeć	liczba	%
Kobiety	29	16
Mężczyźni	153	84
Ogółem	182	100

Tabela 3. Płeć skazanego, którego dotyczy wniosek

Jeżeli chodzi o wiek osób które ubiegały się o zastosowanie wobec nich dozoru elektronicznego, to należy z przykrością stwierdzić, że nie udało się tego ustalić aż w 90 ze 182 spraw. Daty urodzenia nie podano w żadnym z badanych zarządzeń. W zasadzie, jedynie w przypadku decyzji o zastosowaniu dozoru, do postanowienia wpisywano w każdym przypadku dane pozwalające ustalić wiek skazanego. Poniższa tabela przedstawia dane procentowe w stosunku do liczby spraw, w których udało się wskazać wiek.

³⁵ Informacja statystyczna o ewidencji spraw i orzecznictwie w sądach powszechnych oraz o więziennictwie, <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/statystyki/statystyki-2011/>, s. 2.

³⁶ <http://sw.gov.pl/Data/Files/001142rdeb/rok-2011.pdf>, dostęp z dnia 13.06.2012 r.

Przedział wiekowy	Liczba	%
poniżej 20 lat	3	3
od 20 do 30 lat	34	37
od 30 do 40 lat	25	27
od 40 do 50 lat	22	24
od 50 do 60 lat	7	8
powyżej 60 lat	1	1
Ogółem	92	100

Tabela 4. Wiek osób, których dotyczył wniosek

Najliczniejszą grupę stanowili ludzie młodzi (do 30 roku życia), łącznie aż 40% wniosków dotyczyło tej grupy. Stosunkowo mało wniosków dotyczyło starszych skazanych (powyżej 50 roku życia), bowiem tylko 9%. Najmłodszy skazany, który ubiegał się o zastosowanie dozoru elektronicznego miał 19 lat, z kolei najstarszy miał 62 lata. Powyższe proporcje opowiadają generalnie tym dotyczącym całej populacji więziennej, przykładowo również 40% stanowią skazani do 30 roku życia³⁷.

Jeżeli chodzi o czyny, za które wymierzona kara miała się stać podstawą zastosowania dozoru elektronicznego, to na początku należy stwierdzić, że przekrój przestępstw jest bardzo zróżnicowany. W żadnym zarządzeniu (48) nie podano kwalifikacji prawnej czynu, w postanowieniach natomiast, nie zawsze podanie przepisu kodeksu karnego (bądź innej ustawy zawierającej przepisy karne) stanowiło standardowy zapis. Najwięcej informacji znajduje się w postanowieniach o udzieleniu zgody, jednak nawet w tych rozstrzygnięciach nie stało się to regułą. Poniższa tabela przedstawia liczbę występujących przestępstw, wraz z ich częstotliwością. Wprawdzie udało się ustalić kwalifikację prawną w 60 postanowieniach, to suma występujących typów jest nieznacznie większa, związane jest to np. z kumulatywną kwalifikacją czy przyjęciem czynu ciągłego.

Przestępstwo		Liczba	%
Kwalifikacja	Nazwa zwyczajowa		
178a § 1 k.k.	prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu	8	11

³⁷ *Ibidem*, s.7.

278 § 1 k.k.	kradzież	7	9
286 § 1 k.k.	oszustwo	6	8
158 § 1 k.k.	bójka lub pobicie	5	7
209 § 1 k.k.	niealimentacja	5	7
244 k.k.	niestosowanie się do środków karnych	4	5
284 § 2 k.k.	przywłaszczenie powierzonej rzeczy	4	5
62 ust. 1 u. p. n.	posiadanie środków odurzających	3	4
207 § 1 k.k.	znęcanie	3	4
288 § 1 k.k.	zniszczenie mienia	3	4
157 § 2 k.k.	lekki uszczerbek na zdrowiu	2	3
178a § 2 k.k.	Prowadzenie pojazdu nie mechanicznego pod wpływem alkoholu	2	3
226 § 1 k.k.	znieważenie funkcjonariusza publicznego	2	3
270 § 1 k.k.	podrobienie dokumentu	2	3
276 § 1 k.k.	niszczenie dokumentów	2	3
190 § 1 k.k.	groźba karalna	2	3
267 § 1 k.k.	nielegalny dostęp do informacji	2	3
197 § 2 k.k.	inna czynność seksualna	1	1
58 ust. 1 u. p. n.	udzielanie środków odurzających	1	1
278 § 5 k.k.	kradzież energii lub karty bankomatowej	1	1
233 § 1 k.k.	składanie fałszywych zeznań	1	1
178a § 4 k.k.	kwalifikowane prowadzeni pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu	1	1
177 § 1 k.k.	wypadek samochodowy	1	1
224 § 2 k.k.	zmuszanie funkcjonariusza do zaniechania czynności służbowej	1	1
287 § 1 k.k.	oszustwo komputerowe	1	1
291 § 1 k.k.	paserstwo umyślne	1	1
193 k.k.	naruszenie miru domowego	1	1
159 k.k.	bójka lub pobicie z użyciem niebezpiecznego narzędzia	1	1

271 § 1 k.k.	poświadczenie nieprawdy przez funkcjonariusza	1	1
Ogółem		74	100

Tabela 5. Przepięstwa, które wymierzono w orzeczeniu będącym podstawą wniosku o zastosowanie dozoru elektronicznego

Analizowane wnioski zawierały 31 różnych typów czynów zabronionych zawartych w dwóch ustawach, w kodeksie karnym, z którego pochodziło 28 typów oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomani, z której pochodziły 2 przestęstwa. Jeżeli chodzi o poszczególne typy czynów zabronionych, to największa liczba wniosków, dotyczyła przestęstw z art. 178a – łącznie 15%. Biorąc jednak pod uwagę jako całość wszystkie przestęstwa przeciwko mieniu z rozdziału XXXV kodeku karnego, to należy stwierdzić, że stanowiły największą grupę i dotyczyły aż 31% wniosków. Z pozostałych przestęstw przestęstwami, które pojawiały się w co najmniej 5% przypadków są typy z art. 158 § 1 k.k. (bójka lub pobicie), z art. 209 § 1 k.k. (niealimentacja) oraz z art. 244 k.k. (niestosowanie się do orzeczonych środków karnych).

Art. 40 u. doz. el. określa krąg podmiotów, które są uprawnione do złożenie wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Sąd nie może w tej materii działać z urzędu. We wszystkich przebadanych sprawach postępowanie zostało wszczęte poprzez wniesienie wniosku uprawnionego podmiotu.

Podmiot	Liczba	%
skazany	128	70
obrońca	38	21
dyrektor zakładu karnego	17	9
Ogółem	183	100

Tabela 6. Wnioski o zastosowanie dozoru elektronicznego w zależności od podmiotu, który go złożył

Ogólna liczba jest o 1 większa od liczby przebadanych wniosków. Wynika to stąd, że w przypadku jednego skazanego wniosek został złożony jednocześnie przez obrońcę jak i dyrektora zakładu karnego. Zdecydowana większość wniosków pochodziła od samych skazanych – 70%. Obrońca składał wniosek w co piątej sprawie. Ustawa uprawnia prokuratora oraz zawodowego kuratora sądowego do złożenia takiego wniosku, jednak żaden wniosek nie pochodził od tych podmiotów. Co do prokuratora, to jego aktywność w przedmiocie udzielania zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie

dozoru elektronicznego ograniczała się (poza obowiązkową obecnością na posiedzeniu) do wnoszenia o nieuwzględnienie wniosku, stanowisko to zostało wyrażone w 25 sprawach, a wszystkie takie sprawy zakończyły się odmową udzielenia zgody.

Wnioski o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego można składać zarówno przed rozpoczęciem wykonywania tej kary, czyli „z wolności”, jak i mogą zostać złożone po rozpoczęciu jej wykonywania, będą w zakładzie karnym. Forma wydawanych zarządzeń nie pozwala na jednoznaczne rozstrzygnięcie tej kwestii, dlatego nie będą one brane pod uwagę w poniższej analizie.

Podmiot	Liczba	%
Zakład karny	83	62
Wolność	51	38
Ogółem	134	100

Tabela 7. Podział wniosków ze względu na etap wykonywania kary

Zdecydowana większość wniosków pochodzi od skazanych, którzy rozpoczęli już wykonywanie kary pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego. Wydaje się, że powinno się dążyć, aby proporcje się odwróciły, ponieważ osoby te, nawet jak otrzymają zgodę to i tak wcześniej wykonają część kary w warunkach zakładu karnego. Takie proporcje mogą mieć związek z niedoinformowaniem osób skazanych o możliwościach zastosowanie wobec nich systemu dozoru elektronicznego.

Według art. 6 u. doz. el, do wdrożenia wobec konkretnego skazanego „aresztu domowego” konieczne jest, aby kara orzeczona za przestępstwo nie przekraczała jednego roku. Przepis ten był nowelizowany i w zakresie długości kary, obecnie brzmiący przepis obowiązuje od 25 czerwca 2010. Spośród badanej grupy kilka wniosków było rozpatrzonych przed tym terminem, dlatego nie będą uwzględniane w kolejnej tabeli przedstawiającej podział wniosków w zależności od długości orzeczonej kary. Długość orzeczonej kary, nie znalazła odzwierciedlenia w 21 postanowieniach i 30 zarządzeniach, dlatego też ogólna liczba będzie pomniejszona o te wartości.

Kara	Liczba	%
Poniżej 3 miesięcy	0	0

od 3 do 6 miesięcy	40	32
Od 6 do 12 miesięcy (włącznie)	71	57
Powyżej 12 miesięcy	9	7
Ogółem	125	100

Tabela 8. Długość orzeczonej kary za przestępstwo stanowiące podstawę złożenia wniosku

Na podstawie zebranych danych można stwierdzić, że zdecydowaną większość wniosków stanowią te, które dotyczą kary pozbawienia wolności orzeczonej w wysokości od 6 do 12 miesięcy. Grupa tych skazanych nie mogłaby skorzystać z dobrodziejstwa instytucji dozoru elektronicznego, gdyby ustawa nie została znowelizowana, przez co został rozszerzony krąg ewentualnych beneficjentów. Godne odnotowania jest także to, że wśród 3 grupy (od 6 do 12 miesięcy włącznie) aż 48 wniosków dotyczyło najwyższego wymiaru kary, czyli 12 miesięcy pozbawienia wolności. Dziwić może fakt, że wśród badanej grupy aż 7% wniosków dotyczyło kary wyższej niż 12 miesięcy, jest to przecież najważniejszy czynnik, który najłatwiej zweryfikować, nawet bez zaawansowanej wiedzy prawniczej. Najwyższa kara w tej grupie wynosiła 48 miesięcy, czyli 4 lata. Co zastanawiające, wnioski takie nie pochodziły jedynie od skazanych, a także od profesjonalistów. Jeden wniosek złożony przez obrońcę skazanego dotyczył kary pozbawienia wolności w wysokości 24 miesięcy, drugi z takich wniosków, został złożony przez dyrektora zakładu karnego i dotyczył kary 17 miesięcy pozbawienia wolności.

Warto jest się przyjrzeć również długości trwania postępowania w przedmiocie wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Zgodnie z art. 40 ust. 5 u. doz. el. sąd penitencjarny wydaje postanowienie w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku. Jest to krótki termin, ale w pełni uzasadniony charakterem regulacji, bowiem system ten dotyczy kar krótkoterminowych i pozbawione sensu byłoby rozpatrywanie wniosku w ciągu kilku miesięcy, w czasie, którym kara mogłaby zostać już w całości wykonana. Czas rozpatrywania wniosku został obliczony na podstawie daty wydania postanowienia lub zarządzenia oraz daty wniosku, zapisanej po słowach „wniosku z dnia..”. Data wniosku może się różnić nieznacznie od daty wpływu wniosku, od którego biegnie 14 dniowy termin, jednak nie na tyle by mogło to znacząco wpłynąć na wynik badania. Liczby dni nie udało się obliczyć w 61 przypadkach, w 14 sprawach dotyczyła wniosku w którym sąd przychylił się do wniosku, w 29 dotyczył wydanych odmów, 9 spraw dotyczyło umorzenia postępowania. Nie zaznaczono też daty wniosku w 9 przypadkach wydanych zarządzeń.

Liczba dni	Liczba	%
14 dni i mniej	4	3
Od 15 do 29 dni	5	4
Od 30 do 59 dni	58	48
Od 60 dni do 89 dni	34	28
90 dni i więcej	20	16
Ogółem	121	100

Tabela 9. Czas rozpatrywania wniosków

Niestety wynik tego badania pokazuje, że termin 14 dniowy jest w praktyce nierealny do zrealizowania. Jedynie 3% spraw zostało załatwionych w określonym przez ustawodawcę terminie, dotyczyły natomiast decyzji odmownych, 3 razy wydano postanowienie o umorzeniu postępowania, a raz wydano zarządzenie o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania. Nie jest też tak, że wnioski są rozpatrywane tylko z kilkudniowym opóźnieniem, bowiem łącznie w ciągu jednego miesiąca zostało rozpatrzonych jedynie 7% spraw. Najwięcej decyzji w przedmiocie wniosku zostaje wydanych w ciągu 2 miesięcy od jego złożenia, dotyczy to prawie połowy całej liczby (48%). Niepokój budzi też fakt, że aż 16% wniosków zostało rozpatrzonych w terminie ponad 3 miesięcznym. Rekordowy wniosek czekał na decyzję aż 193 dni, a liczba wniosków, które zostały rozpatrzone w terminie ponad 120 dniowym wyniosła 8.

Wprawdzie ustawa nie wymaga podawania motywów, które są u podstaw złożenia wniosku o możliwość wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, to jednak część wniosków zawierała takie zapisy. Generalnie wskazywano, że spełnione zostały wymagania stawiane przez ustawę, dodatkowo skazani, którzy rozpoczęli już wykonywanie kary pozbawienia wolności w warunkach jednostki penitencjarnej wskazywali, na swoje dobre zachowanie. Część jednak wniosków, oprócz standardowych informacji zawierała motywację. Najczystszy powodem, który podawany był przez skazanych były kwestie związane z wykonywaniem pracy – wskazano to w 38 wnioskach. Były to powody zróżnicowane, część osób wskazywała, że chce zachować pracę, część wskazywała gotowość szukania pracy. Inni chcieli kontynuować prowadzenie działalności gospodarczej. Drugim najczystszy motywem wskazywanym we wnioskach były względy rodzinne, chęć opieki na członkami rodziny, zapewnienia jej źródła utrzymania, bądź wsparcia finansowego. Powód ten znalazł odzwierciedlenie w 33 wnioskach. Czterokrotnie

powoływano się na zły stan zdrowia i konieczność leczenia na wolności. Chęć kontynuowania nauki znalazło się w dwóch wnioskach skazanych. Wskazywano także takie powody jak: remontowanie domu, wykonanie obowiązku naprawienia szkody, spłatę należności alimentacyjnych oraz chęć zerwania z nałogiem.

Kwestią, którą chciałbym jeszcze poruszyć jest wpływ osoby sędziego na rodzaj wydawanych rozstrzygnięć. Oczywiście każda sprawa jest inna i poniższe zestawienie należałoby analizować w kontekście zebranych akt, jednak warto chociażby przyjrzeć się jak procentowo przedstawia się ta kwestia.

Sędzia	Postanowienie			Zarządzenie		Ogółem (liczba/%)
	dozór	odmowa	umorzenie	Bez rozpoznania	Bezskuteczne	
S1	13/50	3/11	10/38	0/0	0/0	26/100
S2	7/18	22/56	4/10	5/13	1/2	39/100
S3	15/60	3/12	6/24	1/4	0/0	25/100
S4	4/7	2/3	17/28	13/22	24/40	60/100
S5	15/47	9/28	4/12	0/0	4/12	32/100

Tabela 10. Rodzaje rozstrzygnięć w zależności od osoby sędziego

Średnia spraw, która przypadała na jednego sędziego wynosiła 36,4, jednak liczba ta została zawyżona, przez sędziego, który rozstrzygnął aż 60 wniosków, czyli 3 część ogólnej liczby. U tego sędziego zdecydowana większość decyzji jakie wydał stanowiły zarządzenia bądź o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania, bądź o uznaniu go za bezskuteczny – w sumie stanowiło to 62% wszystkich spraw. Jeszcze ciekawiej przedstawiają się dane, jeżeli jedynymi czynnikami, które są brane pod uwagę jest merytoryczne rozstrzygnięcie wniosku – udzielenie bądź odmowa udzielenia zgody.

Sędzia	Decyzja		Ogółem (liczba/%)
	pozytywna	negatywna	
S1	13/81	3/19	16/100
S2	7/24	22/76	29/100
S3	15/83	3/17	18/100
S4	4/67	2/33	6/100

S5	15/63	9/37	24/100
-----------	--------------	-------------	---------------

Tabela 11. Podział decyzji merytorycznych w zależności od sędziego

Zdecydowana większość sędziów (4 na 5) podejmując decyzję generalnie przychyliła się do wniosku, a różnice pomiędzy nimi są niewielkie. Odsetek spraw w których udzielono zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego wyniósł u nich od 63% do 81%. Jeden sędzia, zdecydowanie odstawał od pozostałych w tym zakresie, u niego proporcja była przeciwna. Odmówił wyrażenia zgody na „areszt domowy” aż w 76% spraw.

2.3. Udzielenie zgody na elektroniczne dozоровanie

Pozytywne rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o wdrożenie systemu dozoru elektronicznego do orzeczonej kary pozbawienia wolności stanowiło największą grupę wśród badanych rozstrzygnięć. Wnioski, które zostały zarejestrowane w badanym okresie w 61 skutkowały wydaniem zgody na zastosowanie systemu. W badanej grupie znalazły się 54 postanowienia o udzieleniu zgody na „areszt domowy”. Zbadano więc 89% postanowień, które zakończyły się w ten sposób.

Płeć	liczba	%
Kobiety	8	15
Mężczyźni	46	85
Ogółem	54	100

Tabela 12. Płeć osób, wobec których przychylnono się do wniosku

Podobnie jak w całej badanej grupie większość osób, wobec których zastosowano dozór elektroniczny stanowią mężczyźni. Proporcje odpowiadają tym, które dotyczą podziału na płeć wobec osób, których dotyczył wniosek. Jednak biorąc pod uwagę tylko przypadki kiedy sąd merytorycznie rozpatrywał wniosek to aż w 80% przypadków udzielił zgody kobietom, a w przypadku mężczyzn odsetek wynosił dużo mniej, bowiem 55%.

Kolejny czynnik, który należy rozważyć jest wiek osób, których dotyczył wniosek o wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W przypadku udzielenie zgody przedziały wiekowe przedstawia poniższa tabela.

Przedział wiekowy	Liczba	%
--------------------------	---------------	----------

poniżej 20 lat	3	5
od 20 do 30 lat	18	33
od 30 do 40 lat	13	24
od 40 do 50 lat	13	24
od 50 do 60 lat	6	11
powyżej 60 lat	1	2
Ogółem	54	100

Tabela 13. Wiek osób, którym wyrażono zgodę na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego

Biorąc pod uwagę ten rodzaj rozstrzygnięcia również należy stwierdzić, że najliczniejszą grupę stanowili ludzie młodzi z drugiej kategorii wiekowej (do 30 roku życia). Prawie połowę (48%) wśród tej grupy stanowili skazani w wieku od 30 do 50 lat. Stosunkowo słabo reprezentowani byli najstarsi (powyżej 50 roku życia).

Wśród czynów, które były podstawą orzeczenia, którego dotyczył wniosek o udzielenie na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, występowały różne typy czynów zabronionych. Zdecydowana większość była opisana w kodeksie karnym, jeden pochodzi z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Niestety nawet w przypadku postanowień o udzieleniu zgody nie zawsze wpisywano typ czynu zabronionego, za którego wymierzona kara ma być wykonywana – w 28% spraw nie wskazano kwalifikacji prawnej.

Przestępstwo		Liczba	%
Kwalifikacja	Nazwa zwyczajowa		
178a § 1 k.k.	prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu	5	10
158 § 1 k.k.	bójka lub pobicie	5	10
286 § 1 k.k.	oszustwo	4	8
209 § 1 k.k.	niealimentacja	4	8
278 § 1 k.k.	kradzież	3	6
207 § 1 k.k.	znęcanie	3	6
284 § 2 k.k.	przywłaszczenie powierzonej rzeczy	3	6
62 ust. 1 u. p. n.	posiadanie środków odurzających	3	6
244 k.k.	niestosowanie się do środków karnych	2	4

288 § 1 k.k.	zniszczenie mienia	2	4
157 § 2 k.k.	lekki uszczerbek na zdrowiu	2	4
270 § 1 k.k.	podrobienie dokumentu	2	4
226 § 1 k.k.	zniewaga funkcjonariusza publicznego	1	2
190 § 1 k.k.	groźba karalna	1	2
267 § 1 k.k.	nielegalny dostęp do informacji	1	2
197 § 2 k.k.	inna czynność seksualna	1	2
278 § 5 k.k.	kradzież energii lub karty bankomatowej	1	2
177 § 1 k.k.	wypadek samochodowy	1	2
224 § 2 k.k.	zmuszanie funkcjonariusza do zaniechania czynności służbowej	1	2
287 § 1 k.k.	oszustwo komputerowe	1	2
193 k.k.	naruszenie miru domowego	1	2
159 k.k.	bójka lub pobicie z użyciem niebezpiecznego narzędzia	1	2
Ogółem		48	100

Tabela 14. Udzielenie dozoru a rodzaj przestępstwa stanowiącego podstawę wniosku

Wśród grupy osób, które zostały objęte dozorem elektronicznym znalazło się 28 różnych typów czynów zabronionych. Najwięcej, po 10% zgód dotyczyło jazdy pod wpływem alkoholu (art. 178a § 1 k.k.) oraz oszustwa (art. 286 § 1 k.k.). Jeżeli wziąć pod uwagę dobro prawne, które zostało naruszone przez owe przestępstwa, to największą liczbę stanowią typy czynów zabronionych przeciwko mieniu – 28%. Inne rodzaje przestępstw, które uzyskały wynik powyżej 5% to przestępstwo niealimentacji (art. 209 § 1 k.k.), znęcania się (art. 207 § 1 k.k.) oraz posiadanie środków odurzających (art. 62 ust. 1 u. p. n.).

Warto się przyjrzeć jaki wpływa na pozytywne rozpatrzenie decyzji miało to kto składał wniosek. Wprawdzie w ustawie określonych jest 5 podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku, ale w badanej grupie jedynie 3 podmioty składały wnioski: skazany, obrońca oraz dyrektor zakładu karnego.

Podmiot	Liczba	%	Skuteczność w zależności od podmiotu
skazany	29	53	22% z 138 wniosków
obrońca	18	33	47% z 38 wniosków
dyrektor zakładu karnego	8	14	47% z 17 wniosków

Ogółem	55	100	-
---------------	-----------	------------	---

Tabela 15. Skuteczność wniosków w zależności od podmiotu składającego

Najwięcej wniosków, które zakończyły się udzieleniem zgody na zastosowanie systemu dozoru elektronicznego pochodziło od samych skazanych – ponad połowa. Jeżeli chodzi o wnioski złożone przez obrońców, to stanowiły jedną trzecią tej grupy. Należałoby się w tym miejscu przyjrzeć, jak skuteczne były wnioski składane przez poszczególnych uczestników postępowania. Jedynie 22% wniosków składanych przez skazanych zakończyła się sukcesem. Zdecydowanie bardziej skuteczne były wnioski składane przez podmioty profesjonalne – prawie połowa wniosków składanych przez obrońców i dyrektorów jednostek penitencjarnych.

Należy się przyjrzeć, jak rozkładały się proporcje jeżeli chodzi o to czy wniosek był składany przed rozpoczęciem wykonywania kary pozbawienia wolności czy już po osadzeniu w jednostce penitencjarnej.

Podmiot	Liczba	%
Zakład karny	31	57
Wolność	23	43
Ogółem	54	100

Tabela 16. Skuteczność wniosków w zależności od miejsca składania tego wniosku

Większość skutecznych wniosków pochodziła od skazanych przebywających w zakładach karnych. Jednak zauważalny jest spadek w stosunku do rozkładu proporcji przy wszystkich wnioskach. Odsetek wniosków składanych z jednostek penitencjarnych w tym zestawieniu spadł do 57% z 62%. Sędziowie częściej przychylali się do wniosków osób przebywających na wolności.

W przypadku długości kary, która ma być odbywana w ramach dozoru elektronicznego, to należy wskazać, że ta orzeczona przez sąd jest w całości wykonywana tylko w przypadku skazanych, którzy złożyli wniosek będąc na wolności. Dlatego jedynie w przypadku wniosków wolnościowych kara orzeczona odpowiada karze odbytej w ramach systemu. W poniższej tabeli przedstawiony zostanie rozkład kar orzeczonych. W 3 przypadkach nie udało się jej ustalić, dlatego ogólna liczba pomniejszona jest o tę wartość.

Kara	Liczba	%
-------------	---------------	----------

Poniżej 3 miesięcy	0	0
od 3 do 6 miesięcy	10	20
Od 6 do 12 miesięcy (włącznie)	41	80
Ogółem	51	100

Tabela 17. Długość kar wykonywanych w ramach dozoru elektronicznego w przypadku wniosków składanych „z wolności”

Cztery piąte dozorów dotyczy kar powyżej 6 miesięcy pozbawienia wolności, a w tej grupie aż w 16 przypadkach zgoda na elektroniczne dozоровanie dotyczyła najwyższego z możliwych wymiaru kary (31%).

Następna tabela przedstawia długość dozoru rzeczywiście wykonywanego w przypadku wniosków składanych przez pensjonariuszy jednostek penitencjarnych. Dane będą przedstawione w postaci stosunku dni, które będą wykonywane do całości kary orzeczonej. Dla obliczenia stosunku kary orzeczonej do rzeczywiście wykonywanej w ramach omawianego systemu miesiące zostały zamienione na dni, gdzie 1 miesiąc odpowiadał 30 dniom. W 7 przypadkach nie udało się ustalić kary orzeczonej dlatego nie będą brane pod uwagę.

Zakres pierwotnej kary	Liczba	%
0 – 19	1	4
20 – 39	4	17
40 – 59	7	29
60 – 79	7	29
80 – 100	5	21
Ogółem	24	100

Tabela 18. Stosunek długości dozoru do orzeczonej kary

Ponad połowę (58%) długości rzeczywistego wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, w przypadku sprawców przebywających w zakładzie karnym (lub areszcie śledczym) zawierało się pomiędzy 40 a 79 procentem kary, która widniała na wyroku skazującym. W połowie przypadków skazani „odsiedzieli” już 60% kary. Jest to zjawisko niekorzystne, powinno się dążyć do tego, aby pozytywne decyzje zapadały na wcześniejszym etapie odbywania kary. Najkrótsza kara, jaka została skierowana do wykonywania w omawianym systemie wynosiła 31 dni i stanowiła 10% kary orzeczonej.

W jednym przypadku stosunek kary wykonywanej do orzeczonej wyniósł więcej niż 90%, skierowano wtedy do wykonania w systemie karę w wysokości 280 dni z 300 orzeczonych.

Należałoby się przyjrzeć jak długo skazani musieli czekać na pozytywną decyzję w przedmiocie wniosku. Poniższa tabela przedstawia okres trwania postępowania zakończonego udzieleniem zgody na elektroniczne dozоровanie. Udało się to ustalić w 40 przypadkach.

Liczba dni	Liczba	%
14 dni i mniej	0	0
Od 15 do 29 dni	3	7
Od 30 do 59 dni	20	50
Od 60 dni do 89 dni	9	22
90 dni i więcej	8	20
Ogółem	40	100

Tabela 19. Okres oczekiwania na pozytywną decyzję

Niestety, powyższe dane wskazują, że termin 14 dniowy również w przypadku pozytywnych decyzji jest niemożliwy do osiągnięcia i w zasadzie zawsze zostaje on naruszony. Połowa decyzji pozytywnych zapada dopiero w 2 miesiącu od złożenia wniosku. Martwi fakt, że w co piątej sprawie, której wyrażana jest zgoda, decyzja zapadła w terminie przekraczającym 3 miesiące. W rekordowej sprawie skazany czekał na korzystną decyzję aż 170 dni. Tak długie oczekiwanie wypacza założenia tej instytucji. W przypadku decyzji pozytywnych czas wskazany przez ustawę powinien być zachowywany. W przypadku odmów lub umorzeń postępowania nie ma to takiego znaczenia, bo i tak kara będzie wykonywana w warunkach jednostki penitencjarnej. Przy udzieleniu zgody szkoda każdego dnia, który musiał być przez niedoskonałości systemu spędzony w zakładzie karnym. Problem braku możliwości wywiązania się 14 dniowego terminu wskazywano także w literaturze. M. Rusinek wskazuje, że prawie zawsze będzie musiał on być naruszony, chociażby w przypadku wpłynięcia wniosku zawierającego braki formalne czy też koniecznością zawiadomienia osób, których wysłuchanie jest obligatoryjne³⁸.

Udzielając zgodę na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego sąd musi określić jaki rodzaj środków technicznych zostanie zastosowany

³⁸ M. Rusinek, *Ustawa ...*, s. 165.

w konkretnym przypadku. We wszystkich sprawach zastosowano urządzenie stacjonarne (zamiast przenośnego). Jedynie w dwóch przypadkach nakazano założenie nadajnika na rękę skazanego, w pozostałych przypadkach instalowano bransoletę na nogę. Wydaje się, że łatwiej jest ukryć przed osobami obcymi opaskę na nodze i dlatego skazani wybierali tę opcję. W 3 przypadkach obok tych dwóch urządzeń zastosowano antenę.

Obok obowiązków, które wynikają wprost z ustawy sędzia penitencjarny ma możliwość orzec obowiązki dodatkowe. Poniższa tabela przedstawia jakie fakultatywne obowiązki orzekano.

obowiązki	Liczba	%
Praca	23	43
Przestrzeganie porządku prawnego	20	37
Powstrzymywanie się od spożywania alkoholu	11	20
Zachowywanie zasad współżycia społecznego	3	5
Dokładanie się do utrzymania nieruchomości	2	4
Wywiązywanie się z obowiązku alimentacyjnego	2	4
Podjęcie terapii odwykowej	1	2
Powstrzymywanie się od przebywania w środowisku kryminogennym	1	2
Naprawienie szkody	1	2
Podjęcie terapii psychiatrycznej	1	2
Brak dodatkowych obowiązków	13	24

Tabela 20. Obowiązki fakultatywne

Zdecydowanie najczęstszymi dodatkowymi obowiązkami były te związane z wykonywaniem sprawcy – w 43% postanowień. Jeżeli sprawca miał pracę, to sąd nakazywał ją kontynuować, w przypadku skazanych bezrobotnych polecał szukanie pracy. Czasami zobowiązywał do wykonywania konkretnej pracy, jak w przypadku jednej skazanej, która miała wykonywać pracę w postaci szycia w domu. Dość często nakazywano ogólnie przestrzegać porządku prawnego, co znalazło się w 37% wszystkich postanowień. Ostatnim obowiązkiem, który występował nad wyraz często, bo aż w co piątej sprawie był nakaz powstrzymywania się od spożywania napojów alkoholowych. Z racji na fakultatywność orzekania dodatkowych obowiązków, żaden z ich katalogu nie znalazł się w prawie co

czwartej sprawie. Należy także zauważyć, że rodzaje orzekanych obowiązków dodatkowych zależało do sędziego, który decydował o zastosowaniu dozoru. Sędzia oznaczony wcześniej jako S1 nakładał zróżnicowane obowiązki – 10 z 11 występujących. Jeden sędzia (S2) w 6 na 7 sprawach nie nakładał ich w ogóle. Sędzia S3 orzekał tylko dwa obowiązki – w 87% przypadków nakazywał przestrzegać porządku prawnego, a w 73% spraw zobowiązywał skazanego do zachowania/podjęcia pracy. Sędzia oznaczony jako S4 zawsze orzekał co najmniej dwa obowiązki. U sędziego S5 przeważał obowiązek przestrzegania porządku prawnego - znalazł się w co trzecim postanowieniu.

2.4. Odmowa udzielenia zgody na elektroniczne dozоровanie

Negatywne rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o wdrożenie systemu dozoru elektronicznego do orzeczonej kary pozbawienia wolności stanowiło trzecią co do wielkości grupę wśród badanych postanowień. Wnioski, które zostały zarejestrowane w badanym okresie w 45 przypadkach skutkowały odmówieniem wydania zgody na zastosowanie systemu. W badanej grupie znalazło się 39 postanowień o nieudzieleniu zgody na „areszt domowy”. Zbadano więc 87% postanowień, które zakończyły się w ten sposób.

Płeć	liczba	%
Kobiety	2	5
Mężczyźni	37	95
Ogółem	39	100

Tabela 21. Płeć osób, którym odmówiono udzielenia zgody

Jeżeli chodzi o płeć skazanych, którym odmówiono udzielenia zgody to zdecydowana większość takich postanowień dotyczyła mężczyzn. Należy zauważyć, że jak już sąd merytorycznie odnosił się do wniosku to w przypadku kobiet jedynie w 20% spraw odmówił takiej zgody, w przypadku mężczyzn odsetek wynosił już 44%.

Kolejny czynnik, który należy rozważyć jest wiek osób, których dotyczył wniosek o wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W przypadku nieudzielenia zgody wieku nie udało się ustalić aż w 24 sprawach, co wynosi 51%. Ponad połowa odmów w sprawach, których udało się ustalić wiek dotyczyło sprawców młodych (do 30 roku życia) – nieco ponad 50%.

Jeżeli chodzi o czyny, które były podstawą orzeczenia, którego dotyczył wniosek, to nie wpisywano kwalifikacji do 46% odmownych postanowień. Wśród tych, których jednak wpisano typ czynu zabronionego przedstawia poniższa tabela.

Przestępstwo		Liczba
Kwalifikacja	Nazwa zwyczajowa	
278 § 1 k.k.	kradzież	3
178a § 2 k.k.	prowadzenie pojazdu nie mechanicznego pod wpływem alkoholu	2
244 k.k.	niestosowanie się do środków karnych	2
286 § 1 k.k.	oszustwo	2
276 § 1 k.k.	niszczenie dokumentów	2
178a § 1 k.k.	prowadzenie pod wpływem pojazdu mechanicznego	2
284 § 2 k.k.	przywłaszczenie powierzonej rzeczy	1
178a § 4 k.k.	prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu	1
226 § 1 k.k.	znieważenie funkcjonariusza publicznego	1
190 § 1 k.k.	groźba karalna	1
267 § 1 k.k.	nielegalny dostęp do informacji	1
271 § 1 k.k.	poświadczenie nieprawdy przez funkcjonariusza	1
209 § 1 k.k.	niealimentacja	1
291 § 1 k.k.	paserstwo umyślne	1
233 § 1 k.k.	składanie fałszywych zeznań	1
58 ust. 1 u. p. n.	udzielanie środków odurzających	1
Ogółem		48

Tabela 22. Nieudzielenie dozoru a rodzaj przestępstwa stanowiącego podstawę wniosku

Wśród grupy osób, które nie zostały objęte dozorem elektronicznym z powodu nieudzielenia zgody znalazło się 16 różnych typów czynów zabronionych. Najwięcej, po 10% zgód dotyczyło jazdy pod wpływem alkoholu (art. 178a § 1 k.k.) oraz oszustwa (art. 286 § 1 k.k.). Jeżeli wziąć pod uwagę dobro prawne, które zostało naruszone przez owe przestępstwa, to największą liczbę stanowią typy czynów zabronionych przeciwko mieniu – 28%. Inne rodzaje przestępstw, które uzyskały wynik powyżej 5% to przestępstwo niealimentacji (art.

209 § 1 k.k.), znęcania się (art. 207 § 1 k.k.) oraz posiadanie środków odurzających (art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii).

Warto się przyjrzeć od jakiego podmiotu pochodziły wnioski nieuwzględnione. W pod tym względem, również w tej grupie pochodziły od skazanych, obrońców i dyrektorów jednostek penitencjarnych.

Podmiot	Liczba	%	Skuteczność w zależności od podmiotu
skazany	25	64	18% z 138 wniosków
obrońca	11	28	29% z 38 wniosków
dyrektor zakładu karnego	3	7	18% z 17 wniosków
Ogółem	39	100	-

Tabela 23. Wnioski nieuwzględnione w zależności od podmiotu składającego

Najwięcej wniosków, które zakończyły się nieudzieleniem zgody na zastosowanie systemu dozoru elektronicznego pochodziło od samych skazanych – ponad 60%. Jeżeli chodzi o wnioski złożone przez obrońców, to stanowiły mniej niż 30%. Los wniosków, złożonych przez skazanych, które zostały rozpatrzone merytorycznie i została podjęta negatywna decyzja podzieliło 18% wszystkich składanych przez ten podmiot. 29% wniosków składanych przez obrońców zostało ocenionych negatywnie. Należy jednak pamiętać, że w przypadku skazanych wnioski w dużej mierze nie spełniały wymagań do merytorycznej oceny i zostawały pozostawiane bez rozpoznania na wcześniejszym etapie postępowania, albo postępowanie było z różnych względów umarzane.

Należy się przyjrzeć, jak rozkładały się proporcje jeżeli chodzi o to czy wniosek był składany "z wolności" czy już po osadzeniu w zakładzie karnym.

Podmiot	Liczba	%
Zakład karny	31	72
Wolność	23	28
Ogółem	39	100

Tabela 24. Nieskuteczność wniosków w zależności od miejsca składania tego wniosku

Zdecydowana większość nieskutecznych wniosków pochodziła od skazanych przebywających w zakładach karnych. Biorąc pod uwagę wnioski rozpatrywane merytorycznie, to w 47% przypadków odmawiano skazanym, składającym wnioski

z warunków osadzenia, zaś w przypadku wniosków "wolnościowych" współczynnik wynosił nieco mniej niż jedna trzecia. Łatwiej więc było uzyskać zgodę na elektroniczne dozоровanie składając wniosek przed rozpoczęciem wykonywania kary.

W przypadku długości kary, w przeciwieństwie do decyzji pozytywnych w przypadku wniosków składanych z warunków zakładu karnego nie przeliczano pozostałej do wykonania kary, a w postanowieniu wpisywano (nie zawsze – nie ma informacji w 9 postanowieniach) karę orzeczoną, dlatego w poniższej tabeli znajduje się jedynie ta informacja.

Kara	Liczba	%
Poniżej 3 miesięcy	0	0
od 3 do 6 miesięcy	2	7
Od 6 do 12 miesięcy (włącznie)	28	93
Ogółem	30	100

Tabela 25. Długość kar wykonywanych w ramach dozoru elektronicznego w przypadku wniosków składanych "z wolności"

Zdecydowana większość odmów dotyczyła kar, które były równe lub wyższe niż 6 miesięcy. Wśród tej grupy 13 kar orzeczonych wyniosło tyle co górna granica, powyżej której dozór elektroniczny jest niedopuszczalny, czyli 12 miesięcy. Taki wymiar kary stanowił podstawę w 43% wniosków.

Warto też zwrócić uwagę na czas oczekiwania na odmowną decyzję, wprawdzie z perspektywy skazanego i tak nic by to nie zmieniło, ale z pewnością zbyt długie czekanie nie wpływa pozytywnie na budowaniu zaufania do instytucji państwowych. Niestety tylko w 10 postanowieniach wskazano datę wniosku, dzięki której można było określić czas trwania postępowania.

Liczba dni	Liczba	%
14 dni i mniej	0	0
Od 15 do 29 dni	0	0
Od 30 do 59 dni	7	70
Od 60 dni do 89 dni	2	20
90 dni i więcej	1	10
Ogółem	10	100

Tabela 26. Okres oczekiwania na negatywną decyzję

Wszystkie z negatywnych decyzji zapadły z naruszeniem ustawowego terminu. Zdecydowana większość zapadła w ciągu 2 miesiąca od złożenia wniosku. Postępowanie, które trwało najdłużej wynosiło aż 155 dni, czyli decyzja zapadła w ciągu 6 miesiąca od złożenia wniosku. Należy uznać, że zdecydowanie za długo trwają te postępowania.

Warto jest się przyjrzeć jakie powody decyzji odmownych znalazły się w postanowieniach. Wpis taki znalazł się w każdym postanowieniu o odmowie udzielenia zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W niektórych sprawach pojawiała się kilka powodów nieuwzględnienia wniosku.

Uzasadnienie odmownej decyzji	Liczba	%
Wielokrotna karalność	21	54
„Odwieszenie” kary	5	13
Doprowadzenie do zakładu karnego	4	10
Ukrywanie się przed zakładem karnym	3	8
Konieczność resocjalizacji w warunkach zakładu karnego	2	5
Niewyróżnianie się niczym specjalnym	2	5
Przeciętne zachowanie w zakładzie karnym	1	3
Niepłacenie czynszu	1	3
Brak zaangażowania w resocjalizację	1	3
Brak warunków technicznych (brak prądu)	1	3
Brak chęci podjęcia kontynuowania pracy ze względu na duże składki na ZUS	1	3
Uprawianie sportu	1	3
Oglądanie TV i skupianie się na własnych potrzebach	1	3
Przygotowanie do uprowadzenia dziecka	1	3
Niekorzystanie z przepustek	1	3
Uchylanie się od dozoru	1	3
Niewyrażenie zgody na programowe oddziaływanie	1	3
Zbyt mała liczba nagród	1	3
Niełożenie na rodzinę	1	3

Tabela 27. Powody nieuwzględnienia wniosku

Należy zauważyć, że w uzasadnieniu negatywnej decyzji podawano różne powody. Najczęściej, bo w ponad połowie przypadków wskazywano na wielokrotną karalność jako powód wykluczający wyrażenie zgody. Dość często wskazywano, że kara zarządzone do wykonania (a wcześniej zawieszona) dyskwalifikuje potencjalnego dozorowanego elektronicznie. Wskazywano też, że konieczność doprowadzenia skazanego do zakładu karnego nie rokuje dobrze co do wywiązywania się obowiązków dozoru elektronicznego, tak też było w przypadku ukrywania się przed rozpoczęciem wykonywania kary w jednostce penitencjarnej. Wskazane powyżej powody wydają się być racjonalne, jednak nie o wszystkich motywach uzasadnienia można tak powiedzieć. Wskazywano, że powodem uniemożliwiającym przychylenie się do wniosku jest m. in. jest niekorzystanie z przepustek, „przeciętne zachowanie w zakładzie karnym”, „niewyróżnianie się niczym specjalnym”. Zupełnie kuriozalnymi powodami były zarzuty „uprawiania sportu”, „oglądania TV i skupiania się na własnych potrzebach” czy „uzyskanie tylko jednej nagrody”. Wydaje się, że takie motywacje nie powinny znajdować odzwierciedlenia w postanowienia, a jeżeli rzeczywiście niewskazane było zastosowanie systemu dozoru elektronicznego do tych konkretnych osób, to należało skupić się na prawnie relewantnych okolicznościach.

2.5. Umorzenie postępowania w przedmiocie wniosku

Wśród różnego rodzaju decyzji ostatecznych, które znalazły się w badanej próbie decyzje o umorzeniu postępowania stanowiły drugą co do wielkości grupę – 22% wszystkich zbadanych spraw. Jednak biorąc pod uwagę to, że w badanym okresie wydano łącznie 43 postanowienia o umorzeniu postępowania i to że w badanej grupie znalazło się 41 takich postanowień, to czyni to z tej grupy najdokładniej zbadaną.

Podział postanowień o umorzeniu postępowania w zależności od płci potencjalnych beneficjentów systemu przedstawia poniżej tabela

Płeć	liczba	%
Kobiety	10	24
Mężczyźni	31	76
Ogółem	41	100

Tabela 28. Płeć osób, wobec których wniosku umorzono postępowanie

Rozkład umorzeń ze względu na płeć skazanych, w stosunku do których miał być zastosowany dozór elektroniczny przedstawia się podobnie jak w całej grupie, jednak kilka punktów więcej umorzeń dotyczy kobiet, wzrost z 16 do 24%.

Kolejny czynnik który zostanie przedstawiony, to wiek osób, których dotyczył wnioski o wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Nie wskazano wieku w 18 postanowieniach. W przypadku umorzenia postępowania przedziały wiekowe przedstawia poniższa tabela.

Przedział wiekowy	Liczba	%
poniżej 20 lat	0	0
od 20 do 30 lat	8	35
od 30 do 40 lat	9	39
od 40 do 50 lat	9	39
od 50 do 60 lat	0	0
powyżej 60 lat	0	0
Ogółem	23	100

Tabela 29. Wiek osób, którym wyrażono zgodę na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego

Biorąc pod uwagę ten rodzaj rozstrzygnięcia również należy stwierdzić, że w przeciwieństwie do wcześniejszych decyzji tym razem najliczniejszą grupą nie stanowili ludzie drugiej kategorii wiekowej (do 30 roku życia). Prawie 80% umorzeń dotyczyło skazanych w wieku od 30 do 50 lat.

W postanowieniach o umorzeniu postępowania regułą jest brak wskazania, jakie przestępstwo stanowi podstawę orzeczenia, którego dotyczy wnioski o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Kwalifikację prawną czynu wskazano tylko w 3 postanowieniach, co stanowi zaledwie 7% takich decyzji. Były to przestępstwa przeciwko mieniu (kradzież z art. 278 § 1 k.k. i oszustwo z art. 286 § 1 k.k.) oraz przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu (art. 178a § 1 k.k.).

Warto sprawdzić, od jakich podmiotów pochodziły wnioski w przedmiocie których następnie umorzono postępowanie. Podobnie jak w całej badanej grupie, także i w tym

przypadku znajdują się wnioski składane przez skazanych, obrońców i dyrektorów jednostek penitencjarnych.

Podmiot	Liczba	%	Skuteczność w zależności od podmiotu
skazany	33	80	24% z 138 wniosków
obrońca	5	12	13% z 38 wniosków
dyrektor zakładu karnego	3	7	18% z 17 wniosków
Ogółem	41	100	-

Tabela 30. Umorzenie postępowania w zależności od podmiotu składającego wniosek

Najwięcej wniosków, w stosunku do których postępowanie umorzono pochodziło od samych skazanych – 80%. Wnioski złożone przez obrońców stanowiły 12% tej grupy. Biorąc pod uwagę wszystkie wnioski składane przez wyszczególnione podmioty, należałoby zauważyć, że tylko 13% wniosków złożonych przez obrońców skutkowało umorzeniem postępowania (18% wniosków dyrektorów jednostek penitencjarnych).

Należy się przyjrzeć, jak rozkładały się proporcje jeżeli chodzi o to czy wniosek był składany przed rozpoczęciem wykonywania kary pozbawienia wolności czy już po osadzeniu w jednostce penitencjarnej.

Podmiot	Liczba	%
Zakład karny	24	58
Wolność	17	42
Ogółem	41	100

Tabela 31. Skuteczność wniosków w zależności od miejsca składania tego wniosku

Większość wniosków, które skutkowały w konsekwencji wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania pochodziła od skazanych przebywających w zakładach karnych.

W tym miejscu należy wskazać jak długich kar dotyczyły wnioski, które uruchomiły postępowania następnie umorzone. Długości orzeczonej kary nie wskazano w 14 postanowieniach.

Kara	Liczba	%
od 3 do 6 miesięcy	1	4

Od 6 do 12 miesięcy (włącznie)	17	63
Powyżej 12 miesięcy	9	33
Ogółem	27	100

Tabela 32. Umorzenie postępowania a długość kar stanowiących podstawę wniosku

Równy jedna trzecia spraw, w których wydano postanowienie o umorzenie postępowania dotyczyła kar dłuższych niż 12 miesięcy pozbawienia wolności, nie może to jednak dziwić ponieważ długość kary jest podstawowym kryterium formalnym które bada się wydając decyzję i w przypadku wykroczenia poza ramy ustawowe należy takie postępowanie umorzyć.

Należałoby się przyjrzeć jak długo skazani musieli czekać na decyzję u umorzeniu postępowania. Informacje w tym zakresie przedstawia poniższa tabela. Udało się to ustalić w 32 sprawach.

Liczba dni	Liczba	%
14 dni i mniej	3	9
Od 15 do 29 dni	1	3
Od 30 do 59 dni	12	37
Od 60 dni do 89 dni	5	16
90 dni i więcej	11	34
Ogółem	32	100

Tabela 33. Okres oczekiwania na decyzję o umorzeniu postępowania

W 3 przypadkach sprawa została rozstrzygnięta w terminie zakreślonym przez ustawę, stanowiło to jednak niestety tylko 9% spraw. Największa liczba spraw została rozpatrzona w 2 miesiącu od złożenia wniosku, czyli odpowiada to ogólnym tendencjom w całej badanej grupie. Alarmujące jest jednak to, że ponad co 3 sprawa jest załatwiana w terminie dłuższym niż 90 dni, aż 7 spraw zostało rozstrzygniętych w terminie 100 dniowym i dłuższym. Najdłuższe oczekiwanie na umorzenie postępowania wynosiło 193 dni.

Każde postanowienie o umorzeniu postępowania w sprawie wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego wskazywało na uzasadnienie takiej decyzji. Przyczyny umorzenia przedstawia poniższa tabela.

Przyczyny	Liczba	%
Cofnięcie wniosku	13	32
Zbyt długa kara	11	27
Warunkowe zwolnienie z reszty kary	9	22
Nieprawomocność postanowienia o wykonaniu kary	3	7
Brak warunków technicznych	3	7
Inne postępowanie w sprawie toczy się	1	2
Wykonanie kary	1	2
Ogółem	41	100

Tabela 34. Przyczyny umorzenia postępowania w przedmiocie wniosku o zastosowanie dozoru elektronicznego

W co trzeciej sprawie cofnięto wnioski, jednak nie podawano motywów takiej decyzji skazanego. Drugą co do wielkości grupę przyczyn stanowiły zbyt długie kary. Stosunkowo często, bo w 22% spraw przyczyną umorzenia postępowania było wcześniejsze warunkowe przedterminowe zwolnienie skazanego z odbywania reszty kary. W 3 przypadkach wnioski wpływały zbyt wcześnie – jeszcze przed uprawomocnieniem się postanowień o wykonaniu kary. Wskazywano też na kwestie techniczne podejmując decyzję o umorzeniu postępowania, w jednym z takich postanowień podano na czym polegały owe problemy techniczne. W sprawie tej skazany miał zbyt dużą odległość do toalety – ponad 25 metrów. W tej samej sprawie również był problem z właściwym sygnałem GPRS/GSM. Powodem umorzenia, który obrazuje wcześniejsze uwagi co do terminowości załatwiania spraw jest wykonanie kary w czasie procedowania w tym zakresie – decyzja zapadła po 106 dniach.

2.6. Zarządzenie o uznaniu wniosku za bezskuteczny oraz o pozostawieniu go bez rozpoznania

W badanej grupie znalazło się 48 zarządzeń o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania lub uznaniu go za bezskuteczny. W tabeli nr. 1 pod nazwą „pozostawienie bez rozpoznania” kryją się oba rodzaje zarządzeń. W ciągu badanego okresu wydano 55 takich zarządzeń, tak więc te, które przebadano stanowią 87%. Zarządzenia w porównaniu z postanowieniami zawierają zdecydowanie mniej informacji, w żadnym z postanowień nie wskazano wieku oraz rodzaju przestępstwa, za które kara ma być poddana

Podział zarządzeń w zależności od płci skazanych, których dotyczył wniosek o zastosowaniu systemu dozoru elektronicznego przedstawia poniższa tabela.

Płeć	liczba	%
Kobiety	9	19
Mężczyźni	39	81
Ogółem	48	100

Tabela 35. Płeć osób, wobec wydano omawiane zarządzenia

Rozkład ten w zasadzie odpowiada temu, który dotyczył całej grupy. W przypadku kobiet wzrósł o 3 punkty procentowe z 16%.

Jeżeli chodzi o podmioty, które składały wnioski w sprawach, w których następnie wydano omawiane zarządzenia to należy wskazać, że w tej grupie również znajdują się wnioski składane przez skazanych, obrońców i dyrektorów jednostek penitencjarnych.

Podmiot	Liczba	%	Skuteczność w zależności od podmiotu
skazany	41	85	29% z 138 wniosków
obrońca	4	8	10% z 38 wniosków
dyrektor zakładu karnego	3	6	18% z 17 wniosków
Ogółem	48	100	-

Tabela 36. Umożnienie postępowania w zależności od podmiotu składającego wniosek

Najwięcej wniosków, w stosunku do których wydano przedmiotowe zarządzenia zostały złożone przez skazanych – 85%. Wnioski złożone przez obrońców stanowiły 8% tej grupy. Patrząc z perspektywy wszystkich wniosków składane przez poszczególne podmioty, należałoby wskazać, że tylko co dziesiąty wniosek obrońcy skutkowało wydaniem zarządzenia o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania lub uznaniu go za bezskuteczny.

Należy się przyjrzeć, skąd pochodziły wnioski o wyrażenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Podmiot	Liczba	%
Zakład karny	40	83
Wolność	8	17
Ogółem	48	100

Tabela 37. Wydanie zarządzenia a pochodzenie wniosku

Zdecydowana większość wniosków, które skutkowały w konsekwencji wydaniem zarządzenia pochodziła od skazanych przebywających w zakładach karnych.

Jeżeli chodzi o długość kar, które miały być poddane dozorowi elektronicznemu to należy wskazać, że wszystkie zarządzenia, w których wskazano długość kary (18 z 48) dotyczyły tych z przedziału od 6 do 12 miesięcy.

Także w przypadku zarządzeń należy sprawdzić jak długo trwało postępowanie w przedmiocie wniosku. Nie udało się tego ustalić w 9 sprawach.

Liczba dni	Liczba	%
14 dni i mniej	1	3
Od 15 do 29 dni	1	3
Od 30 do 59 dni	20	51
Od 60 dni do 89 dni	15	38
90 dni i więcej	3	8
Ogółem	39	100

Tabela 38. Okres oczekiwania na wydanie zarządzenia

Tylko w jednej sprawie zakończono sprawę wydając zarządzenie w ustawowym terminie. Ponad połowa wniosków musiał czekać do 2 miesiąca na takie rozstrzygnięcie. W 3 przypadkach sprawa została rozstrzygnięta w terminie dłuższym niż 90 dni.

W zarządzeniach wskazywano co zdecydowało o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania albo uznaniu go za bezskuteczny.

Przyczyny	Liczba	%
Brak zgód dorosłych domowników	25	52
Brak warunków technicznych	17	35
Nieuzupełnienie braków formalnych	6	12
Ogółem	48	100

Tabela 39. Przyczyny uznania wniosku za bezskuteczny lub pozostawieniu go bez rozpoznania

W połowie spraw nie dołączono lub nie uzyskano zgód dorosłych domowników na zainstalowanie systemu. W 35% spraw wskazano na brak warunków technicznych, jest to dość duża liczba. Nie wskazywano jakiego rodzaju problemy techniczne uniemożliwiają

działanie systemu. W jednej sprawie tylko podano, że skazany miał zbyt dużą odległość od toalety – ponad 10 metrów.

III. Podsumowanie

Badanie, które stało się podstawą niniejszej pracy, dotyczyło jedynie jednego okręgu i to w dodatku spraw, które zostały zarejestrowane do końca 2011 roku. Wydaje się jednak, że także na podstawie takich badań można wysnuć wnioski o generalnym charakterze, mogące pomóc opisać funkcjonowanie przepisów przedmiotowej ustawy w praktyce i wskazać na niektóre przyczyny niezrealizowania celów, towarzyszących początkom wdrażania systemu do naszego porządku prawnego.

Pierwsza uwaga odnosi się jednak do kwestii technicznych związanych z orzekaniem. Ze względów badawczych dobrze byłoby, aby w całej Polsce wypracowano jeden wzór postanowień i zarządzeń, które zawierałby wszystkie informacje pomocne w dokonywaniu analiz. Obecnie, nawet w ramach tego samego sądu, orzeczenia wydawane przez różnych sędziów różnią się zasadniczo budową, co przeszkadza w sporządzaniu kompleksowych badań.

Dozór elektroniczny pomyślany był jako alternatywa dla krótkoterminowych kar pozbawienia wolności. Dotyczy kar nie dłuższych niż jeden rok. Z racji na ten aspekt dozoru elektronicznego konieczne jest wypracowanie mechanizmów, które w sposób błyskawiczny pozwolą na wydanie decyzji w przedmiocie wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Ustawodawca nad wyraz optymistycznie wskazał, że wniosek powinien być rozpatrzony w terminie 14 dni. Termin odnosi się do sądu, ma więc charakter instrukcyjny, z przekroczeniem którego nie wiążą się żadne konsekwencje procesowe. Jednak termin ten jest wyraźnie wskazany w ustawie i należy dążyć do jego zachowania. Nie ma racji bytu system, w którym na decyzję czeka się miesiącami, czasami dłużej niż trwa sama kara.

Kolejnym problemem związanym z funkcjonowaniem dozoru jest fakt, że większość wniosków składanych jest z warunków osadzenia. Może to świadczyć o niedostatecznym poinformowaniu skazanych o możliwości skorzystania z systemu. Należy dążyć, aby wszystkie osoby, które formalnie kwalifikują się do jego wdrożenia (ze względu na wymiar orzeczonej kary) uzyskały wcześniej o tym stosowną informację. Można wprowadzić obowiązek informowania przez sąd orzekający o dozorcze elektronicznym wszystkich potencjalnych beneficjentów.

Martwi olbrzymia liczba wniosków pozostawionych bez rozpoznania lub bezskutecznych. Duża część takich decyzji wynikała ze złożenia niekompletnego wniosku.

Szczególnie często takie decyzje zapadały w przypadku wniosków składanych przez skazanych. Taki stan rzeczy może świadczyć o niedostatecznym zrozumieniu przepisów ustawy i wagi poszczególnych jej zapisów. Fakt złożenia niekompletnych wniosków przez podmioty profesjonalne (obrońców i dyrektorów jednostek penitencjarnych) może wskazywać na zbyt zawile przepisy. Rozwiązaniem tego problemu mogłoby być wprowadzenie obowiązku składania wniosku na formularzu, który zawierałby informacje o polach koniecznych do wypełnienia.

Problem dużej nieskuteczności wniosków składanych przez skazanych może zostać rozwiązany również za pomocą wprowadzenia możliwości uzyskania bezpłatnej pomocy obrońcy do sporządzenia i wniesienia tego typu wniosku. Kwestie finansowe przemawiają za takim rozwiązaniem, bowiem miesięczne utrzymanie jednego więźnia kosztuje 2600 zł, natomiast koszt funkcjonowania dozoru elektrycznego to obciążenie dla budżetu państwa w wysokości 564 zł³⁹. Pod tym względem, każdy miesiąc elektronicznego dozoru generuje oszczędności w wysokości ponad 2000 zł. Z tego względu objęcie jak największej liczby skazanych dozorem leży w interesie państwa. Darmowa pomoc z urzędu dla wszystkich chętnych może więc nie tylko zwiększyć liczbę skutecznych wniosków, ale także paradoksalnie przyczynić się do znacznych oszczędności.

Nie odnotowano wniosków, które złożone zostały przez prokuratora czy też sądowego kuratora zawodowego. Podmioty te, zgodnie z ustawą mają prawo do ich złożenia. Należy więc rozpropagować wśród nich taką możliwość, co przyczynić się może do większej ilości orzekanych dozorów.

Dość duża ilość spraw kończyła się po etapie sprawdzania możliwości technicznych zastosowania systemu. Martwi tak znaczna liczba, bowiem ze względu na konstytucyjną zasadę równego traktowania ważne jest, aby każdy z potencjalnych użytkowników systemu miał równą szansę dostępu do systemu. Wprawdzie nie wskazywano w zdecydowanej większości takich spraw jakiego typu powody zadecydowały o takim stwierdzeniu, jednak jeżeli jest brak wystarczającego sygnału GPRS/GSM (co także odnotowano) to należy podjąć wszelkie starania aby zasięg systemu obejmował rzeczywiście teren całego kraju. Należy także wypracować możliwość skorzystania z elektronicznego dozoru skazanych, którzy mieszkają w miejscach bezpośrednio niewyposażonych w toaletę. Nie zależy to bowiem bezpośrednio od skazanego i nie powinno wpływać na treść decyzji w przedmiocie wniosku.

³⁹ *Prawnicy: pierwsze e-dozory dla stadionowych chuliganów – latem*, DGP nr 11.03.2012 r.

Część postępowań została zakończona z uwagi na cofnięcie wniosku. Może to świadczyć o niedostatecznej atrakcyjności systemu. Wskazuje się obecnie w doktrynie na konieczność zastosowania także wobec wykonujących karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego możliwości ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Nowe rozwiązanie może podnieść atrakcyjność systemu wobec tych skazanych, którzy rezygnują ze składania wniosku z tego względu, że im się to po prostu nie opłaca⁴⁰. O tym, że za cofnięciem wniosku może stać „nieopłacalność” skorzystania z systemu świadczy fakt, iż kilka postępowań zostało umorzonych ze względu na wcześniejsze orzeczenie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania reszty kary pozbawienia wolności.

Wydaje się, że nie do rozwiązania jest problem, gdy to osoba sędziego wpływa na ponadprzeciętne nieudzielanie zgody na wykonywanie kary w systemie. Można jedynie uczuć i informować sędziów o korzyściach płynących z zastosowania dozoru elektronicznego i to zarówno dla systemu penitencjarnego jak i dla skazanego, który może uniknąć negatywnych skutków związanych z osadzeniem w zakładzie karnym.

Wszystkie powyższe postulaty mogą wpłynąć na szersze wykorzystanie systemu i osiągnięcie wcześniej planowanych wyników. Postulaty mają różny charakter, wynika to jednak z różnorodności napotkanych problemów. Wydaje się, że dozór elektroniczny może choć w części spełnić pokładane w nim nadzieje, konieczne jednak jest ciągle jego doskonalenie i reagowanie na występujące problemy. Łatwiej jest reagować i wprowadzać zmiany gdy dotyczy to odrębnej ustawy, która ma charakter eksperymentalny. Należy dokonać więc wszelkich starań, aby wszystkie istotne problemy z jego funkcjonowaniem zostały rozwiązane przed czasem kiedy ustawa przestanie obowiązywać, tak aby późniejsza ewentualna nowelizacja kodeków zawierała już ostatecznie dopracowaną instytucję, zdolną do funkcjonowania przez dłuższy czas bez konieczności ciągłych nowelizacji.

⁴⁰ A. Krzyżanowska, *W e-dozorze można wnioskować o przedterminowe zwolnienie*, DGP nr 10.05.2012 r.